

První překlad celé bible do českého jazyka, jehož text zachycuje Bible drážďanská, vznikl patrně v padesátých letech 14. století.¹ Jeho pořízení je v odborné literatuře připisováno dvěma překladatelským skupinám na základě zjištění, že některé stejné latinské výrazy jsou přeloženy do češtiny každou skupinou odlišným způsobem. Například latinské *sacerdos* je první skupinou přeloženo starším českým výrazem »pop«, zatímco druhou skupinou mladším výrazem »kněz«. Některé další případy jsou následující: latinské *benedictus* je přeloženo jednak jako »blahoslavený«, jednak jako »požehnaný«, latinské *adorare* jednak jako »klaněti se«, jednak jako »modlit se«. Možný důvod pro zvolení různých překladových ekvivalentů se některými odborníky shledává v odlišném prostředí, ze kterého pocházeli příslušníci obou skupin.² Soudí se, že pracovníky první překladatelské skupiny mohli být břevnovští benediktini a druhé překladatelské skupiny pražští dominikáni.³

Bible drážďanská – kodex, jemuž bude věnována pozornost dále – vznikla asi v letech 1365-1375 a byla pořízena patrně šesti písaři z neznámé předlohy.⁴ Bohužel shořela na začátku první světové války v univerzitní knihovně v Lovani. Do Belgie byl tento rukopis totiž poslán z Královské knihovny v Drážďanech za účelem vyhotovení snímků. Tak jsou dnes dostupné pouze snímky lícních stran počínající zhruba od poloviny kodexu a opisy některých biblických částí různého rozsahu pořízené před jeho zánikem.⁵ Celý zachovaný text Bible drážďanské dnes zpřístupňuje edice *Staročeská Bible drážďanská a olomoucká* (1981-2009), z níž dále vycházíme.

Cílem této studie je: (1) popsat, jak je zaznamenána staročeská diftongizace *ó* v *uo* (popř. sporadická diftongizace *o* v *uo*) a třetí staročeská přehláska *’o* v *ě*, *’ó* v *ie* v *Janově evangelíu* Bible drážďanské, a to na základě zjištění přesných poměrů *ó* vs. *uo*,⁶ *o* bez přehlásky vs. *ě*, *ó*

¹ KYAS, Vladimír et al.: *Česká bible v dějinách národního písemnictví*, Praha – Řím 1997, s. 51.

² KYAS, Vladimír: *První český překlad bible*, Praha 1971, s. 56.

³ KYAS et al., *Česká bible v dějinách národního písemnictví* (◀ pozn. 1), s. 49. Naposledy se hypotézami o prostředí vzniku prvního překladu zabýval VINTR, Josef: *Komu byl určen první český překlad bible z poloviny 14. století a další otázky s tím spojené*, in: *Listy filologické* 142 (2019), s. 333-368.

⁴ SICHÁLEK, Jakub: *European Background: Czech Translations*, in: SOLOPOVA, Elizabeth (ed.): *The Wycliffite Bible. Origin, History and Interpretation*, Leiden – Boston 2017, s. 72; PEČÍRKOVÁ, Jaroslava et al.: *Staročeská Bible drážďanská a olomoucká: s částmi Proroků rožmberských a Bible litoměřicko-třeboňské. Kritické vydání nejstaršího českého překladu bible ze 14. století, V/1: Izaiáš – Daniel*, Praha 2009, s. 16. Výpisky: kopie výpisků Josefa Vašici z roku 1933 z dnes nezvěstné práce Josefa Vraštila o Bibli drážďanské, s. 16/5, 63/13 (uloženo v oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i.; za poskytnutí kopií výpisků děkujeme kolegům z oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i.).

⁵ KYAS, *První český překlad bible* (◀ pozn. 2), s. 6-7, 12-13; KYAS et al., *Česká bible v dějinách národního písemnictví* (◀ pozn. 1), s. 37-38.

⁶ Poněvadž je diftongizace krátkého *o* změnou sporadickou, byly vypsaný jenom doklady na krátký diftong *uo*. V *Janově*

Anastasia ROZHKOVA

Ústav českého jazyka a teorie komunikace,
Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha

Vybrané problémy vývoje staročeského vokalizmu v textech Bible drážďanské

Selected issues of the development of Old Czech vocalism in the Dresden Bible texts

The oldest complete Bible translation into the Czech language (1350s) was produced by two groups of translators. Its text was copied into the *Dresden Bible* by six scribes probably sometime between 1365 and 1375. This contribution describes in detail the ways of recording the Old Czech diphthongization *ó* to *uo* (*o* to *uo*) and the Old Czech umlaut *’o* to *ě* and *’ó* to *ie*, respectively, in the Gospel of John of the *Dresden Bible*. Furthermore, the author compares these observations with those from the Gospel of Luke, since both of these were produced by the same translator and recorded in the *Dresden Bible* by the same scribe.

Key words: *Dresden Bible*; Old Czech; 14th century; diphthongization; umlaut

Number of characters / words: 17 740 / 2 633

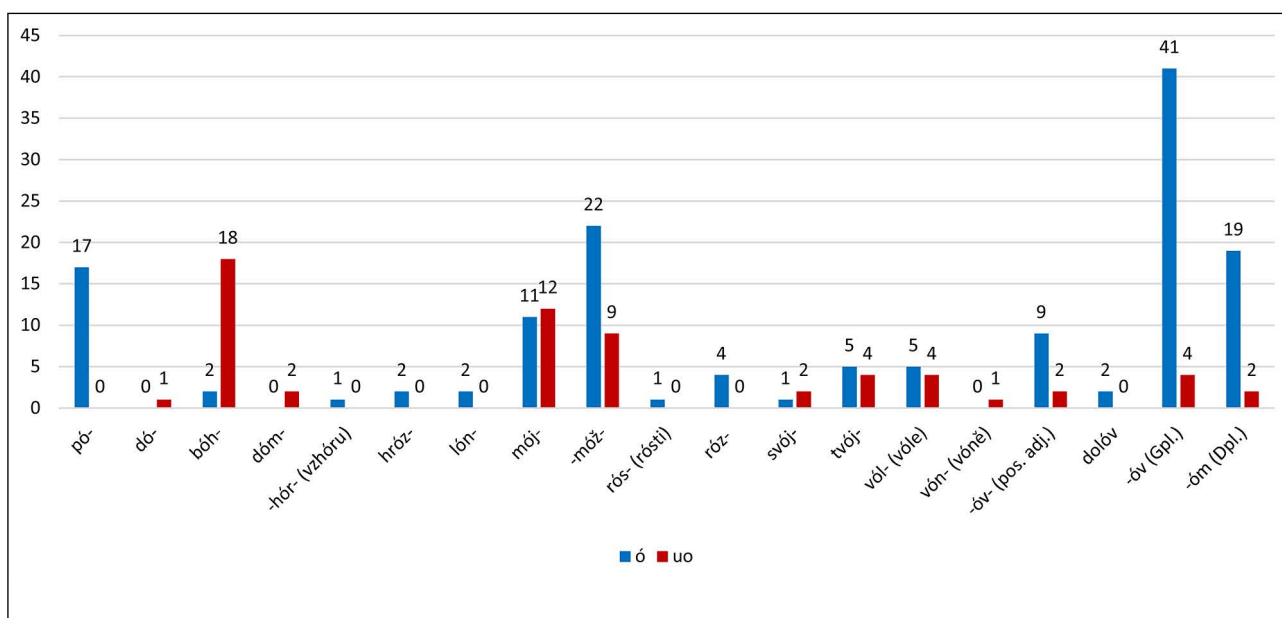
Number of figures: 3

Secondary language(s): Old Czech

bez přehlásky vs. *ie*, a (2) porovnat zjištěný stav s výsledky v *Lukášově evangelíu*.⁷ Zachycení výše uvedených hláskoslovných změn v těchto biblických knihách porovnáváme proto, že obě sledované knihy pořídil stejný překladatel (příslušník první skupiny) a text obou knih do Bible drážďanské zapsal stejný písař. Výchozí pracovní hypotézou tedy je, že mezi vybranými biblickými knihami nebudou po provedení statistického testu v oblasti hláskosloví nalezeny statisticky signifikantní rozdíly.⁸ Co se týče výběru zkoumaných hláskoslovných změn, je dán skutečností, že v obou případech jde o vývoj variant stejného vokálního fonému /ó/ a jeho krátkého protějšku /o/. V případě zkoumání třetí staročeské přehlásky si jsme vědomi některých nejasností spojených s teoretickým popisem této změny patrných z odborné literatury. Zejména není jasné, jestli se tato změna provedla na území Čech důsledně, nebo nikoliv, a také jestli se provedla ještě před zánikem konsonantické měkkostní korelace, nebo už jako důsledek tohoto zániku.⁹ U této staročeské hláskoslovné změny také nelze v žádném případě opomíjet možný vliv morfologické analogie na přehlasované vokály, a to analogie s tvrdými deklinacemi. Rozsah třetí staročeské přehlásky byl totiž omezen na slovtvorné a tvarotvorné formanty.¹⁰

1. Staročeská diftongizace ó v uo

V *Janově evangelíu* Bible drážďanské bylo zjištěno celkem 205 pozic pro diftongizaci, provedena byla v 61 případech. Při analýze způsobu zachycení staročeské diftongizace ó v uo písařem v *Janově evangelíu* jsme sledovali poměry ó a uo v jednotlivých morfech (► Obr. 1).¹¹

Obr. 1:
Poměry ó a uo v jednotlivých morfech v *Janově evangelíu* Bible drážďanské

evangelíu Bible drážďanské se jedná pouze o dvě slova: substantivum *wuodi* (J 2,7; genitiv singuláru) a adjektivum *buozy* (J 6,69; *buoží*), proto se už v příspěvku těmto případům podrobněji nevěnujeme.

⁷ K popisu obou sledovaných změn v *Lukášově evangelíu* srov. ROZHKOVA, Anastasia: *Odras tří hláskoslovných změn 14. století v Lukášově evangelíu a knize Izaiáš Bible drážďanské*, in: *Listy filologické* 143 (2020), s. 63-97. Text čtveroevangelií zachycený na snímcích lícních stran je v edici doplněn opisem Josefa Vraštila, a tak jsou obě zkoumaná evangelia kompletní.

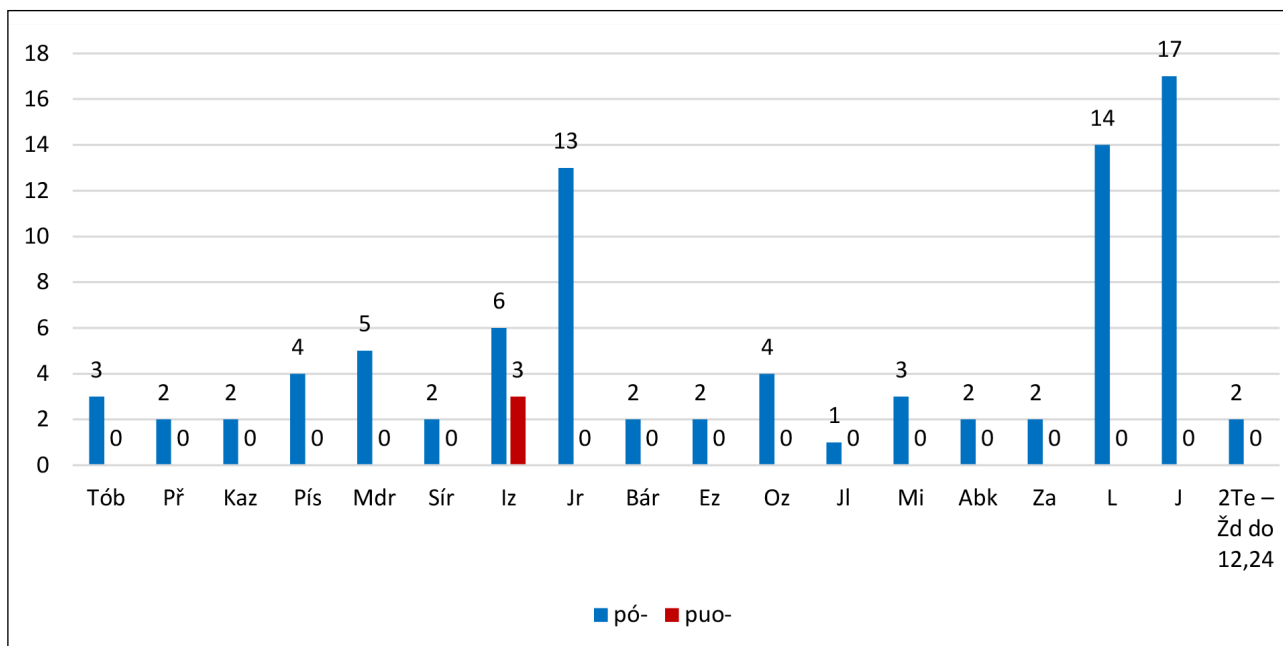
⁸ Na data byl aplikován Fisherův exaktní test, a to za účelem porovnání četností v určitých skupinách a tím odhalení statisticky signifikantních rozdílů mezi skupinami. Pokud získaná hodnota *p* byla menší než 0,05, rozdíl mezi porovnávanými skupinami byl hodnocen jako statisticky signifikantní. Nepočtené skupiny s četností výskytu menší než 10 nebyly statistickým testem analyzovány. O zvoleném statistickém testu a způsobu jeho užití srov. ROZHKOVA, *Odras tří hláskoslovných změn 14. století* (◀ pozn. 7), s. 67.

⁹ KOMÁREK, Miroslav: *Historická mluvnice česká, I: Hláskosloví*, Praha 1969, s. 118, 125; LAMPRECHT, Arnošt – ŠLOSAR, Dušan – BAUER, Jaroslav: *Historická mluvnice češtiny*, Praha 1986, s. 72-74.

¹⁰ KOMÁREK, *Historická mluvnice česká, I* (◀ pozn. 9), s. 116; LAMPRECHT – ŠLOSAR – BAUER, *Historická mluvnice češtiny* (◀ pozn. 9), s. 73; KOMÁREK, Miroslav: *Studie z diachronní lingvistiky*, Olomouc 2006, s. 241.

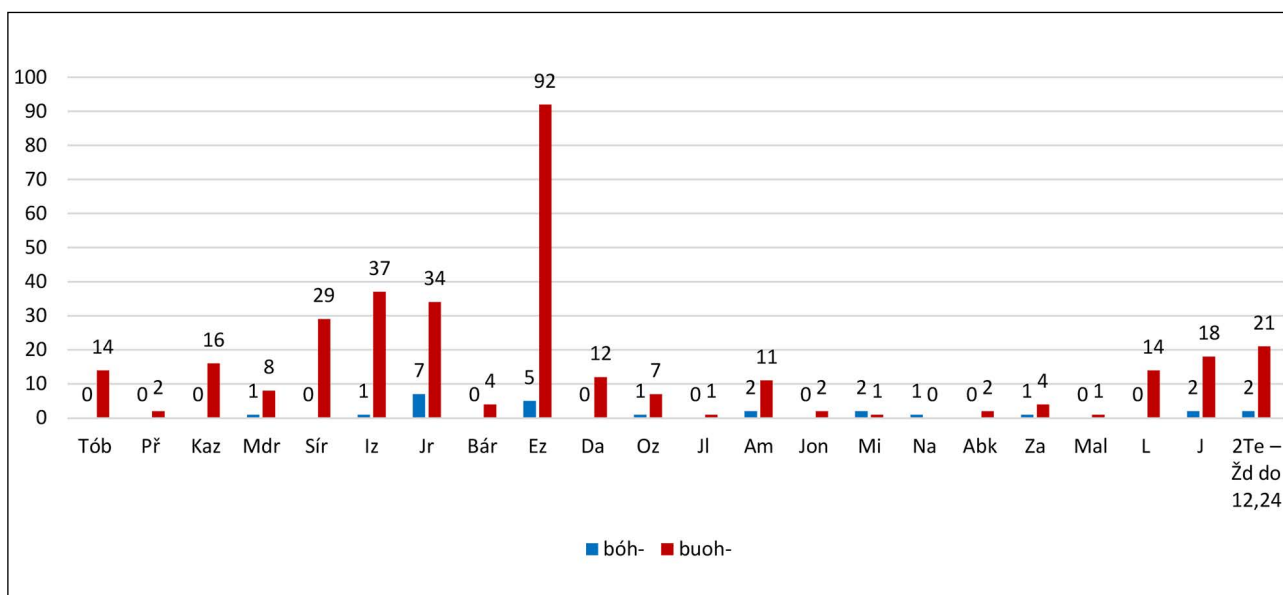
¹¹ Sledování poměrů ó a uo v jednotlivých morfech se osvědčilo už v našem dřívějším výzkumu staročeské diftongizace ó v uo v *Lukášově evangelíu* a knize *Izaiáš Bible drážďanské*, srov. ROZHKOVA, *Odras tří*

Z Obr. 1 je patrné, že většina morfů je zastoupena málo, takže z nich nelze zobecňovat. Je také vidět, že předpona *pó-* je v *Janově evangéliu* zapsána písařem výhradně v nediftongizované podobě. Tato skutečnost není překvapivá, neboť tento písař Bible drážďanské zapisuje předponu *pó-* v nediftongizované podobě (až na výjimky) i ve všech ostatních knihách, které opsál (➤Obr. 2).¹²

Obr. 2:
Poměry *ó* a *uo* v předponě *pó-* ve všech textech zapsaných sledovaným písařem Bible drážďanské

Statistickým testem bylo také potvrzeno, že rozdíly mezi touto předponou a kořeny *bóh-*, *mój-* a *-móž-* (ve tvarech odvozených od slovesa »moci«), patrné z Obr. 1, jsou statisticky signifikantní. Pokud jde o převahu výskytu kořene *bóh-* v novější podobě *buoh-*, tento způsob zápisu je rovněž obvyklý u sledovaného písaře Bible drážďanské (➤ Obr. 3).

Obr. 3:
Poměry *ó* a *uo* v kořeni *bóh-* ve všech textech zapsaných sledovaným písařem Bible drážďanské

hláskoslovných změn 14. století (↵ pozn. 7). Jsme si však vědomi, že na provedení změny může mít vliv i řada dalších faktorů (např. pozice slova na řádku vzhledem ke zbývajícimu místu nebo celkovému počtu liter na řádku, pozice v rámci *Janova evangélia*, stav v předloze, okolní kontext atd.). Věnovali jsme při výzkumu staročeské diftongizace dlouhého *ó* pozornost také výskytu *ó* a *uo* po neslabičných předložkách. Zde je sledovaný poměr 4 : 11.

¹² Zkratky biblických knih citujeme podle Českého ekumenického překladu.

V případě kořene *bób-* bylo statistickým testem potvrzeno, že zjištěné rozdíly mezi tímto kořenem a kořeny *mój-*, *-móž-*, příponou *-óv-* posesivních adjektiv (čtvrtý sloupec od konce na Obr. 1) a koncovkami *-óv* a *-óm*¹³ genitivu a dativu plurálu (dva poslední sloupce na Obr. 1) jsou na zvolené hladině významnosti statisticky signifikantní. Jako statisticky signifikantní se ukázaly rovněž rozdíly mezi kořeny *mój-*, *-móž-* a koncovkou *-óv* genitivu plurálu (v případě kořene *mój-* je statisticky signifikantní rozdíl rovněž mezi ním a koncovkou *-óm* dativu plurálu).

Pokud jde o porovnání zjištěného stavu v *Janově evangelíu* Bible drážďanské (celkový poměr *ó* a *uo* je 144 : 61) s *Lukášovým evangelíem* (celkový poměr *ó* a *uo* je 115 : 200), byly statistickým testem odhaleny následující statisticky signifikantní rozdíly: koncovka *-óv* genitivu plurálu (poměr *ó* a *uo* v *Lukášově evangelíu* je 35 : 41), koncovka *-óm* dativu plurálu (poměr *ó* a *uo* v *Lukášově evangelíu* je 16 : 26), přípona posesivních adjektiv *-óv-* (poměr *ó* a *uo* v *Lukášově evangelíu* je 12 : 37) a kořen *mój-* (poměr *ó* a *uo* v *Lukášově evangelíu* je 2 : 15) se vyskytuje častěji v diftongizované podobě v *Lukášově evangelíu* než v *Janově evangelíu* Bible drážďanské. Je zřejmé, že zjištěné výsledky vyvracejí výše stanovenou pracovní hypotézu o tom, že by se sledované knihy neměly statisticky signifikantně lišit. Nelze však jednoznačně určit, jestli jsou dané rozdíly výsledkem různé míry písařových zásahů do textu, nebo jestli byly obsaženy už v předloze, ze které tento písař text opisoval. Předloha, z níž byl text do Bible drážďanské opsán, totiž není známa.

2. Třetí staročeská přehláska *’o* v *ě*, *’ó* v *ie*

Analýza způsobu zachycení třetí staročeské přehlásky *’o* v *ě*, *’ó* v *ie* v *Janově evangelíu* Bible drážďanské byla kvůli relativně malému počtu nasbíraných dokladů omezena pouze na zkoumání obecných poměrů dokladů bez přehlásky a dokladů přehlasovaných. Poměr krátkého *o* bez přehlásky oproti *ě* v této biblické knize je 47 : 9, poměr dlouhého *ó* bez přehlásky oproti *ie* pak 4 : 9. Tento rozdíl mezi krátkými a dlouhými vokály byl statistickým testem vyhodnocen jako statisticky signifikantní. Větší náchylnost dlouhých vokálů k přehlasování může být mj. vysvětlena patrně jejich větší napjatostí.¹⁴ Rozdíl mezi krátkými a dlouhými vokály je statisticky signifikantní rovněž v *Lukášově evangelíu* Bible drážďanské. Poměr krátkého *o* bez přehlásky oproti *ě* je zde 79 : 26, poměr dlouhého *ó* bez přehlásky oproti *ie* 10 : 24.

Pokud jde o porovnání výsledků v *Janově evangelíu* s *Lukášovým evangelíem*, zjištěné poměry jak krátkých, tak dlouhých vokálů bez přehlásky a přehlasovaných jsou si navzájem v obou knihách vizuálně podobné. Ani statistickým testem nebyly mezi sledovanými biblickými knihami nalezeny statisticky signifikantní rozdíly. Na okraj se však sluší také uvést, že na rozdíl od *Lukášova evangelia*, v němž se sedmkrát vyskytlo *uo* v pozicích původního dlouhého nepřehlasovaného *ó*,¹⁵ nebyly v *Janově evangelíu* podobné případy nalezeny.

Závěr

V tomto příspěvku jsme zkoumali zachycení staročeské diftongizace *ó* v *uo* a třetí staročeské přehlásky *’o* v *ě*, *’ó* v *ie* v *Janově evangelíu* Bible drážďanské a porovnávali zjištěné výsledky se stavem v *Lukášově evangelíu*. Obě vybrané biblické knihy byly totiž přeloženy příslušníkem jedné překladatelské skupiny a zapsány do Bible drážďanské stejným písařem.

Pro staročeskou diftongizaci *ó* v *uo* byly nalezeny statisticky signifikantní rozdíly mezi sledovanými knihami (ať už jsou dány písařovými zásahy, nebo povahou předlohy, z níž opisoval). Jedná se o častější výskyt koncovky *-óv* genitivu plurálu, koncovky *-óm* dativu plurálu, přípony posesivních adjektiv *-óv-* a kořene *mój-* v diftongizované podobě v *Lukášově evangelíu* Bible drážďanské ve srovnání se stavem v *Janově evangelíu*. Rozbor také potvrdil tendenci sledovaného písaře zapisovat předponu *pó-* bez diftongizace a slovo *buob* naopak s diftongizací.

U třetí staročeské přehlásky *’o* v *ě*, *’ó* v *ie* však mezi *Janovým* a *Lukášovým evangelíem* statisticky signifikantní rozdíly nalezeny nebyly. Nelze však úplně vyloučit, že zjištěný výsledek může být poněkud zkreslen malým počtem dokladů v *Janově evangelíu* (zejména co se týče

¹³ V případě koncovky dativu plurálu nelze vyloučit možnou přítomnost její krátké dublety v získaných datech.

¹⁴ KOMÁREK, Miroslav: *Nástin fonologického vývoje českého jazyka*, Praha 1982, s. 45; KOMÁREK, Miroslav: *Dějiny českého jazyka*, ed. Ondřej BLÁHA, Brno 2012, s. 98; LAMPRECHT – ŠLOSAR – BAUER, *Historická mluvnice češtiny* (← pozn. 9), s. 65, 71.

¹⁵ Jedná se o tyto doklady: L 3,38 *enoffuow*; L 9,17 *koffuow*; L 3,37 *mafafeuw*; L 21,16 *otczuow*; L 3,27 *falathieuw*; L 3,34 *tareffuow*; L 3,27 *zorobafeluow*.

dlouhých vokálů). Interpretace této staročeské hláskoslovné změny je navíc komplikována nejednoznačným popisem v odborné literatuře, zejména pokud jde o otázku (ne)systematičnosti jejího provedení na území Čech a otázku jejího vztahu k zániku konsonantické měkkostní korelace.

PŘÍLOHA

Doklady na staročeskou diftongizaci ó v uo v *Janově evangeliu* Bible drážďanské

1,1 buoh; 1,18 lonye; 1,23 zpojobte; 1,24 duchownykw; 1,27 duoftogen; 1,35 vczedlnykw; 1,42 iohanow; 1,46 moz; 2,6 ffpichow; 2,11 dywuow; 2,12 dnow; 2, 15 myennykom; 3,1 duchownykw; 3,2 nemoze; 3,2 dywow; 3,2 buoh; 3,3 nemoze; 3,4 moz; 3,4 muoze; 3,5 nemuoz; 3,9 muoze; 3,16 buoh; 3,17 buoh; 3,27 nemoze; 3,29 zenychow; 3,29 zenychow; 3,30 rofty; 3,33 boh; 3,34 buoh; 3,34 buoh; 4,1 vczedlnykw; 4,18 twoy; 4,22 zydow; 4,24 buoh; 4,34 muoy; 4,34 woli; 4,48 dywow; 4,48 zazrakow; 4,49 pogdy; 4,50 twoy; 4,53 twuoy; 4,53 duom; 5,4 hospodynow; 5,15 zidom; 5,17 muoy; 5,19 nemoz; 5,24 poyde; 5,29 poydu; 5,30 moy; 5,30 wole; 5,30 wole; 5,44 mozete; 5,47 fslowom; 6,8 vczedlnykw; 6,8 fpymonow; 6,8 petrow; 6,12 vczedlnykw; 6,13 okraykow; 6,24 vczedlnykw; 6,27 buoh; 6,32 muoy; 6,38 wuoli; 6,38 wuoli; 6,39 wuole; 6,40 wuole; 6,42 ozyepow; 6,44 nemuoze; 6,52 muozz; 6,60 vczedlnykw; 6,60 muoze; 6,65 nemuoze; 6,66 uczedlnykw; 6,68 pogdem; 7,6 moy; 7,7 nemoz; 7,8 nepoydu; 7,8 muoy; 7,13 hroz; 7,17 woli; 7,31 dywow; 7,34 nemozete; 7,35 poyde; 7,35 poyde; 7,36 nemozete; 7,37 hodow; 7,43 rozny<c>z; 7,45 biskupom; 7,45 duchownykw; 7,48 duchownykw; 8,6 dolow; 8,16 muoy; 8,19 twuoy; 8,21 nemozete; 8,22 nemuozete; 8,27 buoh; 8,31 zidow; 8,42 buoh; 8,43 nemozete; 8,54 muoy; 8,54 buoh; 8,56 muoy; 9,16 duchownykw; 9,16 muoze; 9,16 roznicie; 9,22 zidow; 9,29 buoh; 9,31 buoh; 9,31 woly; 9,40 duchownykw; 10,4 poyde; 10,4 poydu; 10,5 nepoydu; 10,16 moy; 10,19 rozny<c>z; 10,21 moze; 10,27 muoy; 10,29 muoy; 10,29 nemoz; 10,32 skutkow; 10,35 nemoze; 10,37 skutkow; 10,38 skutkom; 11,7 vczedlnykw; 11,7 pogdyem; 11,15 pogdyem; 11,16 vczedlnykw; 11,16 pogdyem; 11,19 zyduow; 11,21 moy; 11,22 buoh; 11,23 twuoy; 11,32 muoy; 11,33 swuoy; 11,41 wzhoru; 11,45 zydow; 11,46 duchownykw; 12,3 duom; 12,3 wuonye; 12,4 vczedlnykw; 12,9 zydow; 12,11 zydow; 12,15 twuoy; 12,26 moy; 12,26 moy; 12,37 dywow; 13,2 fpymonow; 13,5 vczedlnykw; 13,23 vczedlnykw; 13,23 lonye; 13,29 hoduom; 13,31 buoh; 13,32 buoh; 13,32 buoh; 13,33 zydow; 13,33 nemozete; 13,36 nemozeff; 14,1 vczedlnykw; 14,1 buoh; 14,5 mozem; 14,9 czafow; 14,17 nemoze; 14,18 fyrotkow; 14,23 moy; 14,31 poydyem; 15,1 muoy; 15,4 nemoze; 15,5 nemozete; 15,8 moy; 15,24 skutkow; 16,12 nemozete; 17,1 twoy; 18,3 biskupow; 18,3 duchownykw; 18,11 swoy; 18,14 zydow; 18,17 uczedlnykw; 18,22 sluzebnykw; 18,25 vczedlnykw; 18,35 twoy; 18,36 zydow; 18,37 muoy; 18,38 zydow; 19,14 zydow; 19,20 zydow; 19,26 twoy; 19,29 vftuom; 19,31 dolow; 19,33 hnatow; 19,40 zydow; 20,7 rozno; 20,18 vczedlnykw; 20,19 hroz; 20,27 swuoy; 20,27 moy; 20,28 moy; 20,28 buoh; 20,28 moy; 20,30 dywow; 21,2 vczedlnykw; 21,3 poydem; 21,14 vczedlnykw; 21,15 yanow; 21,16 yanuow; 21,17 yanuow; 21,19 poydyz.

Doklady na staročeskou diftongizaci ó v uo po neslabičných předložkách v *Janově evangeliu* Bible drážďanské

8,44 z uotcie; 10,38 w uotci; 12,42 z uobcie; 14,6 k uotci; 14,10 w uotci; 14,11 w uotci; 14,12 k otci; 14,28 k uotci; 15,6 w uoben; 15,26 z uotcie; 16,10 k otci; 16,16 k uotci; 16,17 k uotci; 16,23 w onom; 16,28 k otci.

Doklady na třetí staročeskou přehlásku ó v ě v *Janově evangeliu* Bible drážďanské

1,13 muzowa; 1,18 otczowie; 1,42 giezyffowi; 1,44 ondrziegiewa; 1,2 gezyffowa; 1,3 gezyffowa; 2,16 kupczowebo; 3,2 giezyffowi; 3,3 kralowftwie; 3,5 kralowftwie; 4,38 neufilowali; 4,38 vfilowali; 5,16 giezyffowi; 5,30 otczowy; 5,46 moyzieffowi; 6,38 otczowu; 6,39 otczowa; 6,71 gidaffowi; 9,22 wyobczowan; 9,28 moyzieffowi; 9,29 moyzieffowi; 11,21 giezyffowi; 11,47 giezyffowi; 12,3 gyezyffowy; 12,22 ondrziegiewi; 12,22 gyezyffowi; 13,23 gyezyffowie; 13,25 gyezyffowych; 13,26 gydaffowi; 14,24 otczowa; 18,2 zrazowaffe; 18,5 zrazowaffe; 18,22 gyezyffowi; 18,32 gyezyffowa; 18,36 kralowftwie; 18,36 kralowftwie; 18,36 kralowftwie; 19,1 biczowa; 19,9 gyezyffowi; 19,10 vkrzizowaty; 19,16 vkrziziewan; 19,18 vkrzizowali; 19,20 vkrziziewan; 19,23 vkrziziewachu; 19,25 gyezyffowa; 19,32 vkrzizowani; 19,33 giezyffowi; 19,38 giezyffowo; 19,38 giezyffowo; 19,39 giezyffiewi; 19,40 gyezyffiewo; 19,41 vkrzizowan; 20,12 gyezyffiewo; 20,27 thomaffowi; 21,2 zebedeaffowa; 21,21 giezyffiewi.

Doklady na třetí staročeskou přehlásku *ó* v *ie* v Janově evangeliu Bible drážďanské

4,18 muzow; 6,9 bohcenciew; 6,10 tysycziew; 6,11 bohcenciew; 6,13 koffow; 6,13 bohcenciew; 7,22 otczow; 7,23 moyzieffow; 11,55 kragyew; 18,13 kapphaffyew; 19,12 ciefarziew; 19,34 rityerziew; 19,38 gyezyffyew.